

Yıl: 2, Sayı: 5, Aralık 2015, s. 227-235

Derya UZUN AYDIN¹

“KRAL ATTALOS” HEYKELİNE ‘SAYGISIZLIK’

Özet

Günümüzün Antalya (Adalya) kenti, çok eski tarihlerde burayı bir cennet yurdu olarak gören Kral II. Attalos tarafından kurulmuştur. Bergama (eski adıyla Pergamon) Krallığı, uzun süre Kral I. Attalos tarafından yönetilmiştir. Kralın iki oğlu vardır; II. Eumenes ve kardeşi II. Attalos.

Kral II. Eumenes döneminde, Bergama (Pergamon) Krallığı'nın ilerlediği bilinmekle birlikte, Romalılar Anadolu'ya girmişlerdir. Bu süreçte Romalılar ile işbirliği yapılmak durumunda kalınmıştır. Bunun sonucunda da, Galatların yenildiği bilinmektedir. II. Eumenes her konuda başarılı bir krallık yönetmiştir. Kendisi M.Ö. 159 yılında 62 yaşında hayata gözlerini kapamıştır. Hayatı boyunca ise, her işte yanında kardeşi II. Attalos bulunmuştur. Attalos, kardeşi II. Eumenes'e büyük saygı duymuş ve sevgisini hiç bir zaman esirgememiştir. Onun bu tutumu, Romalılar arasında da ün salmış ve Attalos'a 'kendisine saygı ve sevgi gösterilen kişi' anlamına gelen 'Persona Grata' unvanı verilmiştir. Kral II. Attalos, Anadolu'daki egemenliklerini garantilemek isteyen Romalılar tarafından oyuna getirilmek istenmiş ve kendisine 'kardeşine isyan etmek şartı ile' Bergama Krallığı'nın bir bölümü önerilmiştir. Ancak Attalos, bu oyuna gelmemiş ve her zaman kardeşinin yanında olmuştur. Kral Attalos, akıncılarının 'cennet' dedikleri ve ülkesini kuracağı Akdeniz'e gelmiş ve burada yeni kentini inşa etmiştir. Bu yeni kente, Kral Attalos'un adından esinlenerek 'Attaleia' ismi verilmiştir.

Kral Attalos bahsi geçtiği üzere, her dem kardeşinin yanında olmuş ve bu kardeş severliği herkesin diline düşmüştür. Nitekim günümüz yüzyılında, kente adını veren kral için bir heykel yapılmak istenmiş ancak bu heykel daha yerine dikilmeden bir çok sivil toplum örgütü tarafından eleştiri ve tartışmalara maruz bırakılmıştır. Çünkü heykel, bazıları tarafından çok farklı yorumlanmış ve”

¹ Yrd. Doç. Dr., Batman Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü ABD., calukya@gmail.com

kardeş severlik” anlamından saptırılmıştır. Oysa bu kente adını veren “Krala” saygısızlık edildiği ise hiç düşünülmemiştir.

Anahtar kelimeler: Heykel, Antalya, II. Attalos, siyaset, tartışma

DISRESPECTFUL THE STATUE OF KING ATTALOS

Abstract

Today, The city of Antalya was founded The King of Attalos II. Pergamon Kingdom was directed by The King of Attalos I long a time. The king has two sons; Eumenes II and his brother Attalos II.

The Kingdom of Pergamon progressed the period of King Eumenes II and Romans had entered Anatolia. This process has to cooperate with the Romans in the case of thick. As a result, it is known that the defeat of the Galatians. Eumenes II led a successful kingdom in every respect. His brother (Attalos II) has always been on his side and Attalos has respected and loved him every time. Resulting in, Attalos II is called “Persona Grata” long a time. The Romans wanted to deceive Attalos II. Consequently, they suggested to give him a land. But, Attalos has not accepted this.

The Attalos II incomes the Mediterranean called ‘paradise’. And he built a new city in there. After that, the city is known 'Attaleia' because of the name of Attalos II.

It has been intended to make a statue for Attalos. But, a lot of people have criticized it because Attalos loved his brother every time and this situation was misunderstood (?).Whereas, it was disrespectful to the king Attalos.

Keywords: Statue, Antalya, Attalos II, politic, discussion

GİRİŞ

Bergama (eski adıyla Pergamon) Krallığı'nda Kral I. Attalos'un oğlu II. Eumenes döneminde, Anadolu'nun kapıları Romalılara açılmıştır. Bu süreçte, Romalılar ile işbirliği yapılmış ve Galatlar yenilmiştir. Krallığın sınırları da, Ankara'dan Çanakkale Boğazı'na ve Antalya'ya kadar uzanmıştır. Pergamonluların gücü bir süre sonra ise, Romalıları korkutmaya başlar (Radt 1997: 1444-1446).

I. Attalos'un en büyük oğlu II. Eumenes'dir. II. Eumenes, yüksek düzeyde bir zekaya ve inceliğe sahip yetenekli bir gençtir. Diğer kardeş II. Attalos, kardeşi II. Eumenes'e M.Ö. 159 yılında 62 yaşlarında ölünceye kadar her konuda destek çıkmış ve kardeşinin sağ kolu olmuştur. Kral II. Eumenes de kardeşi II. Attalos'u saltanat vekili olarak atamış ve ona büyük bir saygı göstermiştir. II. Eumenes'in Anadolu'daki kardeş-krallar arasındaki en yakın bağı, Apameia (Dinar) Andlaşması'nın imzalanmasından hemen sonra, Kapadokya Kralı ile olmuş ve Eumenes bu kralın kızı Ariarathes ile evlenmiştir. Böylece Bergama Krallığı'nın imtiyaz ve saygınlığı Orta Anadolu'ya kadar uzanmış olmaktadır. Kral II. Attalos'a gelince, Anadolu'daki egemenliklerini daha geniş alanlara yaymak isteyen Romalılar tarafından, kendisine Bergama

Krallığı'nın bir bölümü önerilmiş ancak buna karşılık kardeşine karşı isyan etmesi için ayartılmak istenmiştir, O ise, kardeşi Eumenes'e sadık kalmış ve "Ben zaten kardeşimin yanında bir eş kralım, neden Romalıların bu oyununa geleyim?" diyerek kardeşinden hiçbir zaman desteğini çekmemiştir.

(Cimrin 2015).

Kral II. Attalos'un krallığı sürecinde; Makedonya, Selevkos ve Bitinya Krallıkları ile savaşıldığı bilinmektedir. Bir yandan da, ülkenin sınırları genişletilmeye çalışılmakta ve hızla yayılma sağlanmaktadır. Attalos'un ayrıca, Filedelfia (Alaşehir -Manisa-) ve Attalia (Antalya) kentlerini kurduğu da bilinmektedir.

(https://tr.wikipedia.org/wiki/II._Attalos (Erişim: 03.11.2015)).

Kral II. Attalos, yeni liman şehirleri de kurmak istemektedir. Bunun için akıncılarına bir gün: "Gidin, bana bu yeryüzü üzerinde öyle bir yer bulun ki bütün kralların, bütün hükümdarların gözü kalsın. Öyle bir yer bulun ki, hiç kimse gözünü oradan ayıramasın. Gidin bana yeryüzünün cennetini bulun" emrini vermiş ve onları bu cenneti aramaya göndermiştir. Akıncılar, bu emirle yola koyulmuşlar ve diyar diyar dolaşmışlardır. Haftalarca, aylarca dolaşan akıncılar krallarının istediği gibi bir yere uzun bir süre rastlayamamışlardır. Ancak bir gün akıncılar, bugünün 'Çubuk Beli' olarak bilinen yolu aşmışlar ve yeryüzü cennetini Toroslar'ın eteklerinden seçtikleri Akdeniz'in müthiş ve büyüleyici görüntüsünde bulmuşlardır. Tepeleri henüz karla kaplı olan Beydağları gözlerinin önündedir. Yemyeşil ormanlarına ise henüz hiçbir el değmemiş, baki kalmıştır. Güneşin aydınlattığı kıyıları ve denizin muhteşem turkuvaz mavisi karşısında bu akıncıların solukları kesilmiş ve hemen Toroslar'dan aşağıya inmeye başlamışlardır; cennetten çıkma bu yerle, yemyeşil ovanın bereketli görünümü onlara "hoşgeldiniz" demektir adeta. En sonunda da, bugünkü Antalya kentinin bulunduğu yere varan akıncılar karşılıklarına çıkan eşsiz doğal güzellik karşısında 'cenneti' bu sefer gerçekten bulduklarını anlamışlardır. Buradan ayrılan ve Bergama'ya dönen bu akıncılar, kralın huzuruna çıkarak "Emriniz üzere cenneti bulduk kralımız!" demişlerdir. Kral Attalos, akıncılarının 'cennet' dedikleri bu yeri merak etmiş ve kendi gözleriyle de görmek istemiştir. Akıncılarla Kral Attalos, bu cennet yere gitmişler ve bugünkü Antalya'nın bulunduğu yere vardıklarında Kral Attalos da gerçekten "cennete" geldiğini kabul etmiş ve burada derhal büyük bir kent kurulmasını emretmiştir. Bergamalılar en kısa zamanda buraya görkemli bir kent kurmuşlar ve bu kente de, Kral Attalos'un adına izafeten 'Attaleia' ismini vermişlerdir. Kent, Bergamalılarının elinden çıktıktan sonra da bu isimle anılmaya devam etmiştir. Türkler gelip de, buraya yerleştikten sonra 'Attaleia' nın adı sırası ile; "Stelai, Satalya, Adalya ve Antalya" olarak değişmiştir (Cimrin 2015).

Kral II. Attalos Heykeli

Günümüzün Antalya Büyükşehir Belediyesi, Antalya şehrine adını vermiş olan Kral II. Attalos adına bir heykel yaptırarak, bu heykeli önemli bir alana dikmek ister. Dönemin Belediye Başkanı, Attalos'un 'Roma Ulusal Müzesi'ndeki' örneğine benzer bir çalışma yapılmasını öngörür.(Fot.1) Bunun için de, Akdeniz Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'nde heykeltıraş olan Meret Ovezov ile anlaşılır.

Yapılacak olan Kral Attalos heykeli için, yaklaşık 80 milyar liraya yakın para ödenek olarak ayrılmıştır. Boyu 2.60 metrelik olacak bu heykel, daha kaidesine konulmadan bir çok

tartışmaya neden olmuştur. Bu tartışmalardan ilki, heykelin Roma'daki orijinalini yansıtmadığı ile ilgilidir; 'Orijinaline benzemiyor';

Bazı tarihçiler, hiçbir tarihsel kaynaktan eşkali belirlenemeyen II. Attalos'un Roma'daki örneği ile Antalya'daki heykel arasında büyük farklar bulunduğunu söylerler. Arkeolojide 'heykel, resim ve para' gibi objelerin taşıdıkları resim ve figürlerden tanımlanıp, tarihlendiğine dikkat çeken uzmanlar, Antalya'daki heykelin saç ve yüz figürünün Bergama Hanedanlığı'nı hiç yansıtmadığını söylemektedir" (Zengin 2003).

Çoğu Sanat Tarihçisi, gerçekten de yapılan bu heykelin Bergama hanedanlığıyla ilgisi olmadığına dikkat çekmişlerdir. Ayrıca, İtalya'daki Roma Ulusal Müzesinde tek örneği bulunan Kral Attalos'un heykeli çıplak olarak yapılmışken, Antalya kent merkezine konulması planlanan heykelin az da olsa giyinik olması, işin bir başka boyutudur. Fot.1. Nitekim, aylardır Bergama kazılarını sürdüren ve Attalos ve ailesi konusunda uzmanlaşmış Alman Arkeoloji Enstitüsü Müdür Yardımcısı Prof. Dr. Wolfgang Radt, II. Attalos'u kesin şekilde gösteren herhangi bir resim veya heykel bulunmadığını ifade etmektedir. Kimi bazı eserlerden, onun olup olmadığı şüphe edilse de, kesin kanıt elde edilemediği bildirilmiştir (Zengin 2003):

En büyük tartışma konusu "Sapık Kral"

"Antalya'da bir çok sivil toplum örgütü, Kral Attalos adına yapılan heykelin dikilmesine, kendisinin "kardeş sever" lakabını yanlış anlayarak Attalos'un sapık olduğu düşüncesiyle itiraz eder". (Hürriyet-Pazar, 15 Şubat 2004).

"Azeri heykeltıraş Meret Orezov 'Krala' ait olan ve 2.60 metre boyutundaki heykeli yapıp bitirmiş, sıra heykelin tarihi Saat Kulesi karşısına yerleştirilmesine gelmiştir. Bu olayı takiben, 46 sivil toplum örgütü bir platform oluşturmuş ve tartışma başlatmışlardır. Bu platformun sözcüsü olan Selçuklu Vakfı Başkanı, "Antalya'nın kurucusu olduğu iddia edilen Kral Attalos'un sapık bir kral olduğunu iddia eder. Ayrıca Türk-İslam tarihinde, Antalya kentine layık olup heykeli dikilebilecek bir çok önemli ismin olduğunu da ekler. Attalos'un yerine Türk kahramanları olan 'Korkutelili Mustafa Haşmet ile Mehmet'in heykellerinin dikilmesinin ise daha uygun olacağı söylenir. Bu tepki tepki ve tartışmalar, bilim dünyasında yankı uyandırmış ve Krala sahip çıkmıştır". (Fot.2)

"Kural Tanımazdı"

Akdeniz Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Bölümü Başkanı olan Prof. Dr. Sencer Şahin, Kral Attalos'un ne bir eşcinsel ne de bir sapık olmadığını üzerine basarak vurgular. Kardeşine fazla sadık ve onu seven biri olması bir insanı sapık yapmaz. Hatta o dönemlerde (MÖ 2.yy), kızkardeş ile evlenmenin bir sakıncası bulunulmamasına rağmen, Attalos'un bunu yapmadığına da dikkat çekilir. Nitekim, bu evlilikler ailenin bölünmemesi için önemlidir. Prof. Şahin, tarihi kahramanların karalanmasının yanlış olduğuna da dikkat çekerek, "Attalos'un heykeli"nin dikilmesi gerektiğini savunur. Ve devam eder; "Attalos'un heykeli dikilmeyecekse, onun ismi verilen Antalya'nın ismi de değiştirilsin o zaman. Binlerce yıldır sapık birinin ismini neden taşıdık!" diyerek kızgınlığını dile getirmiştir.

Bu tartışmalara karşılık Büyükşehir Belediye Başkanı, zaten Selçuklu komutanı Gıyaseddin Keyhüsrev'in de heykelinin dikileceğini hatırlatarak, bunu sivil toplum örgütlerinin unuttuğuna dikkat çeker. Başkan sözlerini şöyle tamamlar, "ne hikmetse Keyhüsrev'in heykeli unutuldu. Antalya iki bin yıldan fazladır Attalos'un ismini taşımaktadır. Kentin ismini mi

değiştirelim? Attalos’a sapık diyenlerin mantığıyla bu çok ayıp. Bu adam, eşim, akrabam, yeğenim, dostum değil! Bu heykel ay sonuna kadar dikilecektir!” (Güler 2004).

SONUÇ

“Heykel törenle Açılır”

Antalya Büyükşehir Belediye Başkanı, “II Attalos’un Antalya’ya ismini vermesinden ziyade daha önemli bir özelliği daha vardır; O, tarihteki ilk kent planlamacısıdır” diyerek Kral Attalos’u över.

“Büyükşehir Belediyesi’nin Kalekapısı’nda düzenlediği açılış törenine bir çok siyasetçi, çalışmayı gerçekleştiren heykeltıraş ve vatandaşlar katılmıştır. (Mart 2004). Neyse ki, heykelin yapımı ve kadesi üzerine dikilmesi sırasında yaşanan tartışmalar o gün tekrarlanmaz. Ve açılış yapan Başkan, Antalya’nın tarihi ve kültürel değerlerini ortaya çıkarmak için çalıştıklarını belirtir. Attalos’la ilgili tartışmaları eleştiren ve aylardır yaşanan tartışmalara anlam veremediğini söyleyen başkan şunları ifade eder;

“...(Nereden çıktı bu Attalos) denildi. Çok tartışıldı. Antalya ismini nereden almıştı? Antalya’ya ismini veren bir kişinin heykeli burada olmamalı mı? Bu nasıl bir düşünce? Bu nasıl bir tartışma. Çok eleştirildik ama yolumuza devam ettik. Attalos’un Antalya’ya ismini vermesinden ziyade bir özelliği daha var. Ağabeyi için gittiği savaşta öldü denilen Attalos, Bergama Kralı olarak tahta oturur. Ancak bir süre sonra ağabeyi geri döner. Bunun üzerine Attalos tahtı ağabeyine bırakır. Bu yüzden de evet, gerçek bir kardeş severdir. Aynı zamanda da, tarihteki ilk kent planlamacısıdır”.

Heykel yerine dikilmiştir nihayet. Denildiği üzere Roma’daki benzerinden giyinik olmasıyla ayrılmaktadır. Heykelin ayağında sandaletleri vardır ve elinde bir kraliyet asası tutmaktadır. Asanın ucunda da, barış tanrısı Nike’nin işareti bulunur. Heykel tüm ihtişamıyla ‘Antyalıların selamlamaya’ günümüzde de devam etmektedir. (Fot 3 ve 4)

(“Attalos Heykeli açıldı”, Radikal (13.03.2004) ; Uzun Aydın 2015: 19-20).

2004 yılında yaşanan bu tartışmalı heykel dikimi, Türkiye’de ne ilk ne de son örnek olmuştur. 21. Yüzyıla girdiğimiz günümüzde dahi, ülkemizin birçok yerinde benzer olaylara tanıklık edilmektedir. Belki Attalos, şanslı çalışmalardan biriydi. Ne yazık ki, onun gibi şanslı olmayan (olamayan) bir çok eser gazete sayfalarında ve internet dünyasında bizleri üzmeye ve hayretler içerisinde bırakmaya devam etmektedir. Toplumun bu konularda daha duyarlı olması, bu tutumun azalması hatta yok olması ise tek umudumuzdur.

FOTOĞRAFLAR

Fot. 1: II. Attalos'a ait olduğu düşünölen bronz heykel, MÖ.2-3.yy, Roma Ulusal Müzesi. (<http://www3.telus.net/gordking/Italy%20and%20Greece%202008/Italy/Rome/Museum/s/slides/0001%20Seleucid%20prince%20-%20Palazzo%20Massimo.html>); (Erişim: 07.11.2015).

“Kral Attalos” Heykeline ‘Saygısızlık’

Fot. 2 : II. Attalos Heykeline İlgi (K. Zengin, “İkinci Attalos Heykeli Antalyalıları Böldü”, Hürriyet 28/11/2003; (<http://www.hurriyet.com.tr/ikinci-attalos-heykeli-antyalilari-boldu-186160> (Erişim: 07.11.2015).)

Fot. 3: II. Attalos heykelinin önden ve yakından görünümüleri (www.kaleicioldtown.com; Erişim : 07/11/2015).

Fot. 4 : II. Attalos heykelinin arka fondan görünümü

(<http://www.sabah.com.tr/akdeniz/2015/03/30/antalyayi-kral-ii-attalos-kurdu>; Erişim : 07/11/2015).

KAYNAKLAR

- “ATTALOS Heykeli açıldı”, Radikal Gazetesi, 13.03.2004.
- CİMRİN, H. “Antalya’yı Kral II. Attalos Kurdu“, Sabah Gazetesi, 30/03/2015.
- GÜLER, A. “Kral 2. Attalos’a Tarih Sahip Çıktı”, Milliyet Gazetesi, 11 Şubat 2004.
- HÜRRİYET-Pazar, 15 Şubat 2004, s.1.12-13.
- RADT, W. “Pergamon”, s.1444-1446, Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi 3 (1997), Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul.
- UZUN Aydın, D. Basında Çıkan Haberlerle Sakıncalı Heykeller, Türkiye Alim Kitapları, Berlin 2015.
- ZENGİN, K. “Çıplak Kralı Giydirdiler”, Radikal Gazetesi, 28/11/2003.
- ZENGİN, K. “İkinci Attalos Heykeli Antalyalıları Böldü”, Hürriyet Gazetesi, 28/11/2003 .
- https://tr.wikipedia.org/wiki/II._Attalos (Erişim: 03.11.2015).
- <http://www3.telus.net/gordking/Italy%20and%20Greece%202008/Italy/Rome/Museums/slides/0001%20Seleucid%20prince%20-%20Palazzo%20Massimo.html>;(Erişim: 07.11.2015).